

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

**VADLĪNIJAS HORIZONTĀLĀ PRINCIPA „ILGTSPĒJĪGA ATTĪSTĪBA”
ĪSTENOŠANAS UZRAUDZĪBAS RĀDĪTĀJU**

**“Ieguldījumi ekoinovāciju izstrādē/ieviešanā”, “Atbalstītie komersanti ekoinovāciju jomā”
NOTEIKŠANAI**

Atbilstoši “Metodikai 2014.–2020. gada Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Kohēzijas fonda ieviešanā iesaistītajiem horizontālā principa „Ilgtspējīga attīstība” īstenošanas uzraudzībai” par vienu no horizontālā principa “Ilgtspējīga attīstība” (turpmāk – HP IA) rādītājiem noteikti: “Ieguldījumi ekoinovāciju izstrādē/ieviešanā” un “Atbalstītie komersanti ekoinovāciju jomā”.

Saskaņā ar “**Vides aizsardzības likumu**”:

- ekoinovācija ir jaunu zinātnisko, tehnisko, sociālo vai citu ideju ieviešana vides tehnoloģiju jomā, kā arī izstrādņu un tehnoloģiju īstenošana tirgū pieprasītā un konkurētspējīgā produktā vai pakalpojumā, kas uzlabo vides kvalitāti;
- vides tehnoloģijas ir visās tautsaimniecības jomās lietojamo iekārtu un veicamo pasākumu kopums, kas nodrošina dabas resursu efektīvu un lietderīgu izmantošanu tīrāka ražošanas procesa ieviešanā, samazinot izejvielu un enerģijas patēriņu, emisiju un atkritumu apjomu;

Likumā “**Par piesārņojumu**” raksturoti labākie tehniskie paņēmieni – ja tie ietver tādas tehnoloģijas un metodes, kuras izmantojot iespējams nodrošināt augstāko vides aizsardzības līmeni kopumā:

- novērš piesārņojošu darbību izraisīta piesārņojuma rašanos vai, ja tas nav iespējams, samazina emisiju augsnē, ūdenī un gaisā;
- novērš vai, ja tas nav iespējams, samazina neatjaunojamo dabas resursu un enerģijas izmantošanu;
- novērš vai, ja tas nav iespējams, samazina atkritumu radīšanu;
- novērš vai samazina vides trokšņa iedarbību uz cilvēkiem;
- samazina siltumnīcefekta gāzu emisijas un palielina oglekļa dioksīda piesaisti;
- izmanto vielas, kuras ir mazāk bīstamas cilvēku dzīvībai, veselībai un videi;
- veicina ražošanas procesā radīto un izmantoto vielu otrreizēju izmantošanu un atkritumu pārstrādi;
- ņem vērā emisijas raksturu, ietekmi un apjomu;
- ievēro ražošanas procesā izmantojamo izejvielu, arī ūdens, patēriņu un tehnoloģijas energoefektivitāti.

Eiropas Savienības fondu un HP IA kontekstā:

- ekoinovācijas ir jebkuru jaunu vai būtiski uzlabotu produktu (preces vai pakalpojuma) ieviešana, procesa, organizatorisko pārmaiņu vai mārketinga risinājumu ieviešana, kas samazina dabas resursu (tai skaitā materiālu, enerģijas, ūdens un zemes) lietošanu un samazina emisijas visā aprites ciklā.
- komersanti ekoinovāciju jomā ir komersanti produktu, tehnoloģiju vai procesu uzlabošanas sfērā, kas dod ieguldījumu enerģijas efektīvai izmantošanai, emisiju samazināšanai, mazākam resursu patēriņam, atjaunojamo energoresursu izmantošanā, energoefektīvu materiālu un produktu radīšanā, tīrā transportēšanā, ūdens resursu vadībā, atkritumu samazināšanā un apsaimniekošanā un ekodizaina ieviešanā.

Lai noteiktu, vai atbalstītais komersants un/vai saražotais produkts, procesa, organizatorisko pārmaiņu vai mārketinga risinājumu ieviešana attiecas uz ekoinovācijām, var:

- izmantot atbilstošus komersanta rīcībā esošos sertifikātus gan uzsākot projektu, gan pēc projekta pabeigšanas atbilstoši specifiskā atbalsta mērķa/pasākuma specifikai;
- izmantot produkta/preču I tipa ekomarķējumus;
- pārbaudīt izmantoto tehnoloģiju un procesu aprakstus;
- pārbaudīt patentus/licences;
- pārbaudīt Valsts vides dienesta izsniegtās atļaujas (licences), tehniskos noteikumus un citus administratīvos aktus dabas resursu izmantošanai un piesārņojošo darbību veikšanai pirms un pēc jaunu tehnoloģiju un procesu ieviešanas;
- pārbaudīt veikto gaisa piesārņojošo vielu emisiju mērījumu rezultātus,
- pārbaudīt līgumus ar atkritumu pārstrādātājiem.

Pārbaude

Komersanta pārbaude

Sertificēta vides vadības sistēma – **ISO 14001:2015**, kad komersants spēj pierādīt, ka ražošanas un preču vai pakalpojumu izplatīšanas procesā tas plāno un kontrolē savu ietekmi uz apkārtējo vidi. Komersanta attieksme parādās izejvielu patēriņā, enerģijas avotu izvēlē un izmantošanā, tehnoloģiju pielietojumā, emisiju un ražošanas atkritumu apsaimniekošanā, kā arī komunikācijas risinājumos, produktu transportēšanā un izplatīšanā.

Sertificēta vides pārvaldības un audita sistēma – **EMAS**, kuras mērķis ir kontrolēt un samazināt ietekmi uz vidi, kas rodas no uzņēmuma ražošanas procesiem, produktiem un pakalpojumiem. EMAS sertifikātu izsniedz Vides pārraudzības valsts birojs.

Produktu/preču pārbaude (piemēri):

I tipa ekomarķējums. Izdevējs: Eiropas Komisija. Ekomarķējums spēkā no 1992. gada un aptver 32 produktu grupas <http://www.eco-label.com>

I tipa ekomarķējums. Ziemeļu gulbis. Izdevējs Ziemeļvalstu padome. Dibināts 1989. gadā. Ziemeļvalstu ekomarķējums. Kritēriji vairāk nekā 60 preču/pakalpojumu grupām. <http://nordic-ecolabel.org/>

I tipa ekomarķējums. Zilais eņģelis - Vācijas ekomarķējums. Izdevējs: federālā Vides ministrija. Dibināts 1978. gadā. Kritēriji vairāk nekā 120 preču/pakalpojumu grupām. <https://www.blauer-engel.de>

OEKO-TEX® Standard 100 ir starptautiska, neatkarīga tekstilizstrādājumu sertifikācijas sistēma visā to ražošanas ciklā, nosakot kaitīgu vielu robežvērtības un pārbaudes metodes. https://www.oekotex.com/en/business/certifications_and_services/ots_100/ots_100_start.xhtml

Bra Miljöval

Atbilst I tipa ekomarķējuma prasībām. Laba vides izvēle. Zviedrijas dabas aizsardzības biedrības izstrādāts ekomarķējums daudzām preču grupām (arī tīrīšanas līdzekļiem). <http://www.naturskyddsforeningen.se/in-english>

Nr.	Pārbaudes jautājumi HP IA rādītāju noteikšanai	Pārbaudāmais objekts	Piemēri pārbaudei
1.	Vai ražošana ir energoefektīva?	Visi atbalstu saņēmušie komersanti	Pieprasa komersantam aprakstu, kur uzskaitītas darbības, kas veiktas energoefektivitātes paaugstināšanai, t.i., izdevumu samazināšanai par patērēto elektroenerģiju un/vai siltumenerģiju..
2.	Vai tehnoloģijas nodrošina atkritumu rašanās samazinājumu (bez atlikumu tehnoloģijas)?	Visi atbalstu saņēmušie komersanti	Salīdzina radīto atkritumu apjomu pirms un pēc tehnoloģijas nomaiņas/modernizācijas (līgums ar atkritumu savākšanas/pārstrādes/apglabāšanas komersantu), pie līdzvērtīga saražotās produkcijas apmēra.
3.	Vai izstrādāta/ieviesta līdz šim nezināma vai tuvākajā reģionā līdz šim nepielietota atkritumu pārstrādes metode ar mazāku enerģijas/dabas resursu (piemēram, ūdens) patēriņu un mazākām piesārņojošo vielu emisijām?	Tehnoloģijas un komersanti atkritumu pārstrādes jomā	Pārbauda patenta/licences esamību.
4.	Vai ražošanā izmanto noslēgto atgriezenisko ciklu ūdens resursu izmantošanas samazināšanai?	Tehnoloģijas un komersanti, kur preču/pakalpojumu radīšanai nepieciešami ūdens resursi	Pārbauda tehnoloģijas aprakstu.
5.	Vai dzesēšanas sistēmas piemērotas lietus ūdeņu izmantošanai?	Tehnoloģijas un komersanti, kur preču/pakalpojumu radīšanai nepieciešami ūdens resursi	Pārbauda tehnoloģijas aprakstu.
6.	Vai ražošanas iekārtās tiek samazināts elektroenerģijas un/vai siltumenerģijas patēriņš?	Komersanti, kas nav mainījuši ražoto preču sortimentu (tehnoloģiju nomaiņa vai modernizācija)	Pieprasa komersanta apliecinājumu, ka vienas preces vienības saražošanai pēc tehnoloģijas nomaiņas/modernizācijas samazināts elektroenerģijas un/vai siltumenerģijas patēriņš salīdzinājumā ar tādas pašas preces ražošanā patērēto elektroenerģiju un/vai siltumenerģiju pirms tehnoloģijas nomaiņas/modernizācijas pirms un.
7.	Vai radītas inovatīvas tehnoloģijas, kas patērē mazāk energoresursus nekā šāda veida tirgū pieejamās tehnoloģijas?	Jaunu tehnoloģiju izstrādātāji	Pārbauda patenta/licences esamību.

Nr.	Pārbaudes jautājumi HP IA rādītāju noteikšanai	Pārbaudāmais objekts	Piemēri pārbaudei
8.	Vai tiek ieviestas tehnoloģijas, kuru rezultātā tiek aizstāta fosilo energoresursu izmantošana ar atjaunojamo energoresursu izmantošanu?	Atbalstu saņēmušie komersanti	Pārbauda, vai kā energoresurss tiek izmantoti atjaunojamie energoresursi.
9.	Vai produkta ražošanā tiek izmantoti otrreizējās pārstrādes materiāli un izejvielas, kas var tikt pakļautas otrreizējai pārstrādei?	Visi atbalstu saņēmušie komersanti	Pārbauda izejvielu marķējumu un aprakstu attiecībā uz pārstrādes iespējām un izcelsmi.
		Piemērs. Sienu paneļu izstrādājumi	Papīram, ko izmanto ģipškartona plātņu ražošanā, jābūt no: - 100 % pārstrādāta koka/papīra un/vai - papīra, kas ražots no koka, kokšķiedrām vai kokskaidām, kuras iegūtas likumīgā mežizstrādē. Vismaz 2% ģipša satura jābūt no pārstrādātām ģipškartona plātnēm (pēc svara, pamatojoties uz vidējo apjomu gadā, neieskaitot ģipsi no FGD (dūmgāzu desulfurizācijas) objektiem).
10.	Vai materiālu izstrādē tiek izmantoti atjaunojamie dabas resursi?	Visi atbalstu saņēmušie komersanti	Pārbauda tehnoloģijas aprakstu.
		Piemērs. Sienu paneļu izstrādājumi	Izmantotie neapstrādātie kokmateriāli iegūti no likumīgiem avotiem. VERIFIKĀCIJA. To var pierādīt, ja ir ieviesta piegādes ķēdes izsekojamības sistēma. Likumīgas izcelsmes kokmateriāliem/kokšķiedrām iespējams izsekot visā ražošanas ķēdē.

11.	Vai ražošana ir resursus un izejvielu taupoša?	Visi atbalstu saņēmušie komersanti	Pārbauda tehnoloģijas aprakstu.
		Piemērs. Videi draudzīgi augsnes ielabošanas līdzekļi -Dārzkopības pakalpojumi	- Augsnes ielabošanas līdzekļi, ko paredzēts izmantot pakalpojumu sniegšanā, nedrīkst saturēt kūdru vai notekūdeņu dūņas. - Organiskajām vielām ir jābūt iegūtām no atkritumu pārstrādes un/vai atkārtotas izmantošanas (kā noteikts Padomes Direktīvā 2006/12/EK (2006. gada 5. aprīlis) par atkritumiem un tās I pielikumā). - Dūņas (izņemot kanalizācijas dūņas) ir atļautas tikai tad, ja tās ir atzītas par kādu no šādiem atkritumiem atbilstoši Eiropas atkritumu sarakstam (kā noteikts 2001. gada 16. janvāra Komisijas lēmumā 2001/118/EK, ar ko groza Lēmumu 2000/532/EK attiecībā uz atkritumu sarakstu, un tad, ja tās nav sajaukušās ar kaitīgiem notekūdeņiem vai dūņām ārpus noteiktā ražošanas procesa). VERIFIKĀCIJA. Pretendentiem ir jāiesniedz detalizēts produkta saturs, informācija par organisko vielu izcelsmi un iepriekšminēto prasību atbilstības deklarācija. Par atbilstīgiem tiks uzskatīti produkti, kam ir attiecīgs I tipa ekomarķējums, kas atbilst minētajiem kritērijiem. Tiks pieņemti arī citi atbilstoši apliecinājumi, piemēram, ražotāja sagatavota tehniskā dokumentācija vai neatkarīgas iestādes izdots testēšanas pārskats.

12.	Vai ražošanā (pakalpojumos) samazinātas vidē novadītās piesārņojošo vielu emisijas?	Visi atbalstu saņēmušie komersanti	Pārbauda Valsts vides dienesta izsniegtās atļaujas (licences), tehniskos noteikumus un citus administratīvos aktus dabas resursu izmantošanai un piesārņojošo darbību veikšanai pirms un pēc jaunu tehnoloģiju ieviešanas pie līdzvērtīga saražotās produkcijas apmēra.
		Piemērs. Koka, plastmasas vai metāla pārklājumi (mēbeļu ražošana)	Izmantotie virsmas pārklājumi: - nedrīkst saturēt bīstamas vielas, kas ir klasificētas atbilstoši Direktīvai 1999/45/EK kā kancerogēnas (R40, R45, R49), kaitīgas reproduktīvajai sistēmai (R60, R61, R62, R63), mutagēnas (R46, R68), toksiskas (R23, R24, R25, R26, R27, R28, R51), alergiskas ieelpojot (R42) vai kaitīgas videi (R50, R50/53, R51/53, R52, R52/53, R53), tādas, kas rada pārmantojamu ģenētisku bojājumu (R46), ilglaicīgu nopietnu veselības bojājumu briesmas (R48), iespējamus riskus ar neatgriezeniskām sekām (R68), - nedrīkst saturēt vairāk kā 5 masas % gaistošu organisko savienojumu (GOS), - ftalātiem: Nav atļauta tādu ftalātu lietošana, kas piedāvājuma iesniegšanas laikā atbilst kādai šādu riska frāžu (vai to kombinācijas) klasifikācijai: R60, R61, R62 (atbilstoši Direktīvai 67/548/EEK un tās grozījumiem). - nedrīkst saturēt aziridīnu, - nedrīkst saturēt hroma (VI) savienojumus. VERIFIKĀCIJA. Komersantam jāiesniedz saraksts ar visām virsmas apstrādes vielām, kas izmantotas.
		Piemērs. Līmplēves, līmes (mēbeļu ražošana)	Gaistošo organisko savienojumu saturs līmēs, kuras izmanto mēbeļu savienošanai, nedrīkst pārsniegt 10 masas %. VERIFIKĀCIJA. Komersantam jāiesniedz saraksts ar visām līmēm, kas izmantotas un to drošības datu lapa vai līdzvērtīga dokumentācija.
		Piemērs. Izmantojamie tīrīšanas līdzekļi	Produkta etiķetē, drošības datu lapā (DDL) un citās attiecīgās tehnisko datu lapās nav uzskaitīta neviena sastāvdaļa (viela), kas identificēta kā īpaši bīstama viela un iekļauta Regulas (EK) Nr. 1907/2006 (REACH regula) 59. pantā paredzētajā sarakstā. Minētais vielu (kandidātvielu) saraksts pieejams šādā tīmekļa vietnē: http://echa.europa.eu/chem_data/authorisation_process/candidate_list_table_en.asp . VERIFIKĀCIJA. Par atbilstīgiem uzskata produktus, kam ir attiecīgs I tipa ekomarķējums.
		Piemērs. Formaldehīda daudzums izstrādājumā (koksnes plātņu ražošana)	Formaldehīdu saturošas saistvielas nedrīkst pārsniegt 0,13 mg/m ³ gaisa (jeb 0,1 ppm). Tas attiecas arī uz plātnēm ar pārklājumu un plātņu gruntēšanu. VERIFIKĀCIJA. Pretendentam jāiesniedz atbilstošs pierādījums, ka šis kritērijs ir ievērots. Tiks pieņemts arī, piemēram, neatkarīgas laboratorijas testēšanas pārskats vai jebkurš cits atbilstošs pierādījums.
		Piemērs. Pesticīdu, ieskaitot herbicīdus, lietošana (Dārzkopības pakalpojumi)	Galveno augu slimību apkarošanā ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu izmantošana ir jāsamazina, izmantojot alternatīvus paņēmienus (piemēram, termisku, mehānisku vai bioloģisku apstrādi). VERIFIKĀCIJA. Komersantam jāiesniedz attiecīga dokumentācija, kas parāda atbilstību šiem kritērijiem.

13.	Vai ražošanā samazināts radīto atkritumu apjoms salīdzinājumā ar analogiem ražošanas procesiem?	Visi atbalstu saņēmušie komersanti	Pārbauda patenta/licences esamību, līgumus ar atkritumu pārstrādātājiem. Pārbauda Valsts vides dienesta izsniegtās atļaujas (licences), tehniskos noteikumus un citus administratīvos aktus dabas resursu izmantošanai un piesārņojošo darbību veikšanai pirms un pēc jaunu tehnoloģiju ieviešanas pie līdzvērtīga saražotās produkcijas apmēra.
		Piemērs. Dārzkopības pakalpojumi	Radušos atkritumus savāc un šādi šķiro: - visi organiskie atkritumi (sausās lapas, apgrieztie zari, zāle) tiek kompostēti uz vietas, uzņēmuma teritorijā vai slēdzot līgumu ar atkritumu pārstrādes uzņēmumu; - koksni saturoši organiskie atkritumi no zariem utt. tiek sasmalcināti uz vietas uzņēmuma teritorijā vai jāizmanto mulčēšanā iepriekš saskaņotās vietās; - iepakojuma atkritumi tiek šķiroti atbilstoši pastāvošajam pilsētas atkritumu sadalījumam un ievietoti attiecīgajos ielas konteineros (papīrs, plastmasa utt.). Tomēr bīstamu vielu, piemēram, augu aizsardzības līdzekļu iepakojums ir jāiznīcina drošā veidā, sertificētos savākšanas punktos vai nododot pilnvarotam atkritumu savācējam turpmākai pārstrādei; - motoreļļas tiek savāktas vai nodotas pārstrādei pilnvarotam atkritumu savākšanas uzņēmumam; - ja dārza tehnika ir nenovēršami sabojājusies, komersantam ir jānorāda šīs iekārtas nosūtīšanas galamērķis. VERIFIKĀCIJA. Pretendentiem jāiesniedz attiecīga dokumentācija, kas parāda atbilstību šiem kritērijiem.
14.	Vai samazināts ūdens patēriņš?	Visi atbalstu saņēmušie komersanti	Pārbauda Valsts vides dienesta izsniegtās atļaujas (licences), tehniskos noteikumus un citus administratīvos aktus dabas resursu izmantošanai un piesārņojošo darbību veikšanai pirms un pēc jaunu tehnoloģiju ieviešanas. Pārbauda ūdens patēriņa rādītājus pirms un pēc jaunu tehnoloģiju ieviešanas pie līdzvērtīga saražotās produkcijas apmēra.
		Piemērs. Apūdeņošanas sistēmas (dārzkopība)	- Apūdeņošanas sistēmai ir jābūt pielāgojamai izlaistītā ūdens daudzuma ziņā pa zonām. - Apūdeņošanas sistēmai ir jābūt ar regulējamiem taimeriem laistīšanas perioda programmēšanai. - Apūdeņošanas sistēmai ir jābūt ar higrometriem, kas mēra augsnes mitruma līmeni un automātiski bloķē apūdeņošanu, kad augsnes mitruma līmenis ir pietiekams (piemēram, pēc lietus). VERIFIKĀCIJA. Komersants iesniedz attiecīgu tehnisko dokumentāciju, kas parāda atbilstību šiem kritērijiem.

15.	Vai materiāli (izejmateriāli, procesā lietojamie materiāli, blakusprodukti, radušies materiāli) ir otrreiz pārstrādājami vai atkārtoti izmantojami?	Visi atbalstu saņēmušie komersanti	Pārbauda tehnoloģijas aprakstu, līgumus ar atkritumu pārstrādātājiem.
		Piemērs. Plastmasas detaļas (mēbeļu ražošana)	Visām plastmasas detaļām, kas $\geq 50g$, ir jābūt marķētām pārstrādei atbilstoši ISO 11469 vai līdzvērtīgi, un tās nedrīkst saturēt citu materiālu piedevas, kas var traucēt to pārstrādi. VERIFIKĀCIJA. Komersantam ir jāiesniedz apraksts par esošo plastmasas materiālu un izmantoto daudzumu, marķējuma veidu un savstarpējo savienojumu vai savienojumu ar citiem materiāliem veidu. Preces, kurām ir Ziemeļu Gulbja (Nordic Swan) ekomarķējums ir atbilstošas.
		Piemērs. Sienu paneļu izstrādājumi	Uzstādot sienu paneļus, īsteno efektīvu politiku un procedūras, lai nodrošinātu, ka uzstādīšanas laikā radušies atkritumi, t. i., atlikumi, atgriezum, bojātās plātnes utt., tiek pienācīgi apstrādāti ilgtspējīgā veidā, piemēram, ja iespējams, ar atbilstošu savākšanas shēmu starpniecību tiek reģenerēti, pārstrādāti. VERIFIKĀCIJA. Līgums/vienošanās ar atkritumu pārstrādātāju.
		Piemērs. Iepakojumu materiāli	- Iepakojumam jā sastāv no pārstrādātiem materiāliem un/vai no materiāliem, kas ņemti no atjaunojamiem resursiem, vai jābūt daudzkārt lietojamai sistēmai; - Visiem iepakojuma materiāliem jābūt viegli ar rokām sadalāmiem pārstrādājamās daļās, kas sastāv no viena materiāla (piemēram, no kartona, papīra, plastmasas, auduma). VERIFIKĀCIJA. Jāiesniedz produkta iepakojuma apraksts kopā ar attiecīgu apliecinājumu par atbilstību šiem kritērijiem.
		Piemērs. Stādu konteineri (dārzkopība)	Ja stādu konteineri ir atkārtoti izmantojami, pēc augu/koku iestādīšanas uzņēmumam tie ir jāpaņem atpakaļ. Ja stādu konteineri bioloģiski noārdās: - tiem ir jābūt 100% izgatavotiem no bioloģiski noārdāmām (kompostējamām) vielām, piemēram, salmiem, korķa, koksnes miltiem, kukurūzas cietes; - tie nedrīkst saturēt sintētiskus plastikas materiālus, plastifikatorus vai biocīdas vielas, piemēram, tādas vielas, kas ir biocīdu vai konservantu sastāvā. VERIFIKĀCIJA. Ja konteineri ir atkārtoti izmantojami, komersantam ir jāiesniedz parakstīts apliecinājums, ka viņi pieņems atpakaļ tos stādu konteinerus, ko dārzkopības darbinieki būs selektīvi atlasījuši. Ja konteineri ir bioloģiski noārdāmi (standarts EN 13432:2000), komersantiem ir jāiesniedz produkta sastāvdaļu saraksts un to attiecīgās proporcijas.